

שימוש בתאריך לועזי

בית יוסף יורה דעה סימן קעח:

וכתב מהר"י קולון ז"ל דאין לאסור משום חק אלא באחד משני חלקים (עניינים): האחד, הוא הדבר אשר אין טעמו נגלה כדמשמע לשון חק... דכיון שהוא עושה דבר משונה אשר אין בו טעם נגלה אלא שהם נוהגין כן אז נראה ודאי כנמשך אחריהם ומודה להם דאם לא כן למה יעשה כדבריהם התמוהים ההם... וענין השני אשר יש לאסור משום חוקות הגוים לפי הנראה לעניות דעתי, הוא הדבר אשר שייך בו פריצת דרך הצניעות והענוה ונהגו בו הגוים גם זה אסור... ואף גם זאת נראה דהיינו דוקא כשהוא עושה כדי להדמות אליהם בלא תועלת אחרת.

❖ מהו יסוד ההיתר לנהוג בחוקות הגוים לתועלת?

על פי זה כתב הגר"ע יוסף:

שו"ת יביע אומר חלק ג' יורה דעה סימן ט:

הואיל ואין כוונתו (של המשתמש בתאריך לועזי) אלא לכתוב התאריך המפורסם יותר, אין בזה איסור משום 'ובחקותיהם לא תלכו'. וכמו שכתב מן הבית יוסף בשם מהר"י קולון... ואם כן, בכתיבת התאריך הלועזי, דאיכא מילתא בטעמא, שהוא עושה כן לרוב פירסום התאריך למי שהוא בן ברית ולמי שאינו בן ברית. ולא שייכא טענת מהריק"ו הנ"ל דאמאי עושה כמעשיהם התמוהים. בודאי שאין כאן איסור משום 'ובחקותיהם לא תלכו'.

ב. איסור 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו'

עוד נאמר בתורה:

שמות פרק כג פסוק יג:

וְכָל אֲשֶׁר אֶמְרָתִי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא וְשָׁמַע עַל פִּי.

מכאן למדה הגמרא:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף סג עמוד ב:

'ושם אלהים אחרים לא תזכירו' - שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי (חכה לי) בצד עבודה זרה פלונית.

הרא"ש כתב שאיסור זה נאמר בכל הזכרת שם עבודה זרה ואף שמזכירו לצורך מסויים:

רא"ש מסכת סנהדרין פרק ז סימן ג:

לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עכו"ם פלוני... נראה דבכל ענין אסור (להזכיר של עבודה זרה). דקרא סתמא כתיב (שהרי הפסוק כתב בלשון סתמית). והאי דנקט 'שמור' לאו דוקא, אלא אורחא דמילתא נקט (דיברה הגמרא בדרך העולם) שאין דרך להזכירה כלל שלא לצורך. וקמשמע לן דאפילו לצורך אסור.

וכן פסק השולחן ערוך:

שולחן ערוך יורה דעה סימן קמז:

הנודר או נשבע בשם עבודת כוכבים, הרי זה לוקה. ואסור להזכירה בשמה, בין לצורך בין שלא לצורך.

מכאן למד המהר"ם שיק על מצבה שכתבו עליה את תאריך הפטירה לפי ספירת הנוצרים:

שו"ת מהר"ם שיק יורה דעה סימן קעא:

מה שסיימו (בכתיבת המצבה) במספר השנים למספר הנוצרי, לדעתי זה איסור דאורייתא. שהרי בתורה נאמר: 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו', ואמרו חכמים וכן כתבו הפוסקים דאסור לומר לחבירו המתן לי בצד עבודה זרה פלונית, ומדנקט בלשון הפעיל - 'תזכירו', משמע שאפילו אינו מזכיר ממש גם כן הוא בכלל איסור. והמונה במספרם נראה לפי עניות דעתי דעובר באיסור ההוא על

הקדמה:

מאז ומתמיד התייחדו עם ישראל באמונתם בא-ל אחד שברא את העולם בשישה ימים. התאריך העברי בו אנו מונים את השנים לבריאת העולם ובו השתמש עם ישראל מדורי דורות מעיד ומזכיר את אמונתנו זאת. בחלוף השנים ועם פיתוח הקשרים עם הגוים שסביבנו, החל להיות רווח השימוש בתאריך לועזי, המבוסס על אמונת הנוצרים, גם בקרב היהודים. בדף זה נברר, האם מבחינה הלכתית אסור להשתמש בתאריך זה.

שאלה: האם חייל שנדרש למלא תאריך בהצהרת בריאות או בטפסים אחרים, רשאי להשתמש בתאריך הלועזי או שמא עליו להשתמש בתאריך העברי דווקא?

א. איסור 'ובחקותיהם לא תלכו'

נאמר בתורה:

ויקרא פרק יח פסוק ג:

כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתָם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וְכַמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֵּיהֶם לֹא תֵלְכוּ.

מכאן דרשו בספרא:

ספרא אחרי מות פרשה ח פרק יג:

'ובחקותיהם לא תלכו', וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו, והלא כבר נאמר: 'לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש' וכו'... ומה תלמוד לומר 'ובחקותיהם לא תלכו'?... ר' יהודה בן בתירא אומר... שלא תגדל ציצית (בלורית), ושלא תספור קומי שפה (לגלח השער מכנגד פניו מאוזן לאוזן ויניח הפרע).

וכן נפסק בשולחן ערוך:

שולחן ערוך יורה דעה סימן קעח:

אין הולכין בחוקות העובדי כוכבים. ולא ילבש מלבוש המיוחד להם. ולא יגדל ציצת ראשו כמו ציצת ראשם. ולא יגלח מהצדדין ויניח השער באמצע. ולא יגלח השער מכנגד פניו מאוזן לאוזן ויניח הפרע. ולא יבנה מקומות כבנין היכלות של עובדי כוכבים כדי שיכנסו בהם רבים, כמו שהם עושים.

לאור זאת כתבו כמה אחרונים, שאסור מהתורה להשתמש בתאריך לועזי:

יפה ללב חלק ה יורה דעה סימן קעח אות ג:

כתב יד אדם מישראל שחותם בו ישראל, לא יכתוב בו זמן (תאריך) שנוהגים הגוים, משום 'ובחקותיהם לא תלכו'.

אולם, כאשר מזכיר את התאריך הלועזי בשל הכרח בלבד, כתבו האחרונים המחמירים להיתר, שבאופן זה אינו כמונה בעצמו במנינים אלא רק מבהיר לאחרים את כוונתו:

שו"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן ח (בשם ספר ברכת חיים):

ואיככה מזכיר איש ישראל היום והחדש כמספר העמים, ובפרט במספר השנים במספר העמים, ואם במסחר בעוונותינו הרבים נאלצים גם היראים לנהל פנקסיהם כמספר העמים, הנה אין שעת הדחק ראיא, ואינו כלל בדרך מספר כי אם כסימנא (סימן) בעלמא... עד כאן לשונו. הרי נלמד מתוך דברי איסורו של הספר בזה גם דברי היתר בהיכא (במקום) שאינו כותב התאריך מתוך רצונו הטוב והחופשי כי אם מתוך ההכרח לצורך מסחר, כי אז כשמזכיר התאריך שלהם אין זה נקרא כמזכיר בדרך מספר, כי אם כמזכירו לשם סימנא בעלמא.

❖ **חוזה דעתך, לטעם זה, האם ניתן להיתר כיום שימוש בתאריך לועזי גם**

שלא בשעת הדחק?

יתירה מזאת, רבים מהאחרונים סברו שאף שלא בשעת הדחק אין בכך איסור, וביססו דבריהם על שיטת המהרי"ק המובאת בבית יוסף:

והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

ומלבושיהם להדמות לעכו"ם. וגם בכתיבתם התאריך הלוועזי טינא היתה בלבם במחשבת זדון. אבל אם יש צורך מסחרי וכדומה לכתיבת התאריך הלוועזי, בשביל פרסום הדבר והכרתו גם למי שאינו בן ברית שפיר דמי. ולכן גם באגרת החתם סופר (שבה הוא בעצמו השתמש בתאריך לועזי) שהיתה מיועדת לשלטונות המכירים אך ורק בתאריך הכללי, הוצרך לכתוב להם לפי מנין הנוצרים... ואפילו באגרות הרשות אם אין צורך בדבר אינו נכון לעזוב מנין לבריאת העולם ולכתוב למספר הנוצרים... אבל איסור ממש לא שמענו. ולכן אין צורך למחות בהנוהגים כן מתוך שיגרא בעלמא. ובפרט בחו"ל. שכל משרדי הממשלה ואילי המסחר והתעשייה מונים למספרם.

מלבד זאת, לדעת הרמב"ן בשימוש במניין העברי מקיימים מצווה:

רמב"ן שמות פרק יב פסוק ב:

וטעם 'החדש הזה לכם ראש חדשים', שימנו אותו ישראל חדש הראשון, וממנו ימנו כל החדשים שני ושלישי עד תשלום השנה בשנים עשר חדש, כדי שיהיה זה זכרון בנס הגדול (של יציאת מצרים), כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס נזכר... וכבר הזכירו רבותינו זה הענין, ואמרו שמות חדשים עלו עמנו מבבל, כי מתחלה לא היו להם שמות אצלנו, והסבה בזה, כי מתחלה היה מניינם זכר ליציאת מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל ונתקיים מה שאמר הכתוב (ירמיה טז יד - טו): 'ולא יאמר עוד חי' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון', חזרנו לקרא החדשים בשם שנקראים בארץ בבל, להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו השם יתברך.

❖ מהי המצווה במניין החודשים על פי המניין העברי? וכיצד מקיימים

מצוה אף במניין שאנו משתמשים בו היום שאינו ליציאת מצרים?

ד. הזכרת שם החודש

נחלקו פוסקי דורנו, כאשר נאלצים להשתמש בתאריך לועזי, האם יש להעדיף למנות את החודשים בשמותיהם, או להשתמש בציון מספר החודש. הגר"ע יוסף, התבסס על דברי הרמב"ן הנ"ל וכתב:

שו"ת יביע אומר חלק ג יורה דעה סימן ט:

אך יש להעיר להם (למשתמשים בתאריך הלוועזי) שלא יקראו את חודש ינואר החודש הראשון, או פברואר השני. וכו'. וכן בכתיבה. אלא יש לבחור הרע במיעוטו שיקראו בשמותם המפורשים. וכמו שכתב הרמב"ן (פרשת בא) וזה לשונו: וטעם 'החדש הזה לכם ראש חדשים', שימנוהו ישראל חודש הראשון. וכן ממנו ימנו כל החדשים שאחריו שני ושלישי עד תשלום השנה ב"ב חדש וכו'. עיין שם.

❖ כיצד הוכיח הגר"ע יוסף מדברי הרמב"ן שעדיף לקרוא את החודשים

הלוועזים בשמותיהם ולא על ידי מספרים?

מאידך, הציץ אליעזר חלק על דברי הגר"ע יוסף, ולדעתו, אדרבה עדיף למנות את החודשים הלוועזיים במספרים:

שו"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן ח:

והנה היביע אומר מציע כשכותבים לפי מנינם להזכיר במפורש שמות החדשים שלהם, ולא לכתוב בספירה של החדש הראשון או השני וכו', ואני כתבתי לו דלפי דעתי להזכיר במפורש שמות החדשים שלהם הוא יותר גרוע כי כפי ששמעתי בבירור ששמות החדשים שלהם מכוונים לשמות אליהם, ויוצא איפוא שדווקא כשמזכיר במפורש שמות החדשים שלהם אז הוא ליה כמזכיר שם עכו"ם, ולכן עדיף יותר שיכתוב בסתם במספרים השנה והחדש שלהם.

ה. הלכה למעשה

- מעיקר הדין אין איסור להשתמש בתאריך לועזי במקום צורך, כגון שמציין את התאריך הלוועזי על מכתב המיועד לקוראים שאינם בקיאים בתאריך העברי.
- אמנם יש להשתדל בכל עז להשתמש כמה שניתן בתאריך העברי.
- גם כאשר מזכיר את התאריך הלוועזי ראוי לכתחילה לכתוב 'למנין הנהוג', ולציין את התאריך העברי בנוסף לתאריך הלוועזי.

ושם אלהים אחרים לא תזכירו', דנהי ד'תזכירו' היינו בפה או בכתב... מכל מקום כיון דעל ידי המניין עולה על הזכרון מחשבה, נראה דאסור.

אולם, הגר"ע יוסף (בשו"ת יביע אומר הנ"ל) הוכיח שמניין הנוצרים יסודו בטעות, ואינו מכוון ללידת אותו האיש. לאור זאת, דחה הציץ אליעזר את דברי המהר"ם שיק:

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן יד:

ומה שמעיר כבוד תורתו, על מה שהבאתי בשם היביע אומר, שהמנין הגויי אינו מכוון כלל למנין אותו האיש, דאין בזה כדי שביעה, מכיון דעל כל פנים כך מקובל בדעת המינים שמספר זה מכוון למנין אותו האיש, ממילא על ידי הזכרת המספר איכא משום הזכרת שם אלהים אחרים. לדעתי לא כן הדבר, ואם עצם ההזכרה הזאת איננה הזכרת שם אלהים אחרים אין בזה איסור של 'לא תזכירו', ודברים שבלב אינם דברים. ועוד זאת, דברור הדבר שאך המעט מן המעט (ואולי גם זה לא), נזכרים מדי כתבם תאריך זה מקיומו של אותו האיש, וחלק המעט מן המעט בודאי יודע גם מזה שהמספר אינו למנינו... ולכן בשלמא אם מספר זה כשלעצמו היה ההזכרה של אותו האיש, שפיר יש מקום לומר דאסור משום 'לא תזכירו', אבל אם איננו זה, כאשר כן הוא כאמור, הרי תו אין בכאן הזכרה כלל.

❖ כיצד דחה הציץ אליעזר את דברי המהר"ם שיק?

עוד כתב הציץ אליעזר, שמהר"ם שיק עצמו אסר דווקא כשמזכיר לאחר התאריך שהוא לספירת הנוצרים:

שו"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן ח:

אחר העיון, נראה דיש לומר, דעד כאן לא אסר בזה המהר"ם שיק משום 'לא תזכירו' כי אם היכא שמזכיר במפורש שזהו למספר הנוצרי, כגון שעם סיום כתיבת התאריך מסיים בלשון לספה"נ (לספירת הנוצרים). אבל אם לא מסיים בכזאת, כי אם כותב בסתם התאריך שמונים העמים, אין בכל כהאי גוונא משום 'לא תזכירו', ובכהאי גוונא ישנו בדבר רק משום גנאי, שעוזב התאריך העברי ובוחר בתאריך הגוי... ויותר טוב שיסיים בלשון למה"ב, ורצונו לומר: למנהג הנהוג, דהיינו שזהו המנין אזרחי הנהוג, ומרמז בזה שני דברים, ראשית שבא לאפוקי שאינו מכוון כלל לספה"נ, ושנית שבא כמתנצל שלא לתפוס כעוזב בזה המנין היהודי כי בהכרח הוא שמשמש במנין זה בהיות שהוא המנין האזרחי המקובל וזקוק לו זה לצרכי מסחר, וכדומה.

יתירה מזאת, כתב הציץ אליעזר, שנכון לציין ליד התאריך הלוועזי את התאריך העברי, ובכך להבליט שאינו עוזב את המניין העברי לבריאת העולם:

שו"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן ח:

ועוד זאת נראה לי לומר דאם בסמך לתאריך האזרחי ידקדק בעצמו לכתוב במפורש גם התאריך העברי בשני ובחדשיו, אזי באופן כזה לא יהא בדבר גם משום גנאי, בהיות דמראה במפורש שאינו מזניח מלמנות למנין בני ישראל, ורק לשם צורך משרדי וכדומה זקוק הנהו להזכיר גם התאריך האזרחי... וגם מראה בזה שאינו מתבייש במספר שמונין בני ישראל. וישנם ידים מוכיחות שמה שמזכיר גם תאריך מנינם הוא אך לשם מסחר ונוחיות משרדית בלבד.

ג. שימוש בתאריך לועזי בלא צורך

אף המתירים להשתמש בתאריך הלוועזי, סייגו דבריהם שזהו דווקא כאשר משתמש בו לצורך מסוים, אך אין להשתמש בו לכתחילה בלא צורך:

שו"ת יביע אומר חלק ג יורה דעה סימן ט:

הן אמת, כי החתם סופר בדרשותיו כתב וזה לשונו: אנו מונים לבריאת העולם, ולא כאותם חדשים מקרוב באו שכותבים בריש מגילתא מנין לידת משיח הנוצרי, וכותב וחותם עליה שאין לו חלק באלקי ישראל, או להם כי גמלו לנפשם רעה. בתורת ה' מאסו, וחכמת מה להם. עד כאן. אולם נראה שכונת הגאון ז"ל היתה כלפי המשחיתים המשכילים הסכלים. אשר שינו שמותם ולשונם

והגית בו' - דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל. יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה, סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן. כתיבה ועריכה: טור' רועי אלמלם. הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה), סרקו את הקוד הבא:

